

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра економіки та менеджменту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан економічного факультету
Віталій ДЯЧЕК
2025 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Ринок праці та соціальне партнерство (назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 07 Управління та адміністрування
(шифр і назва)
спеціальність 073 Менеджмент
(шифр і назва)
освітня програма Менеджмент організацій
(шифр і назва)
спеціалізація
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет Економічний

2025 / 2026 навчальний рік

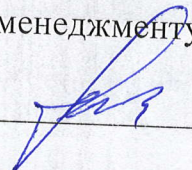

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою економічного факультету «26» серпня 2025 року, протокол № 18

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Світлана БАБИЧ кандидат економічних наук,
доцент, доцент закладу вищої освіти кафедри економіки та менеджменту

Програму схвалено на засіданні кафедри економіки та менеджменту
Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

В.о. завідувача кафедри економіки та менеджменту

Лариса ТЄШЕВА

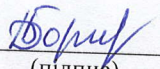
Програму погоджено з гарантом освітньої професійної програми (керівником
проектної групи) Менеджмент організацій
назва освітньої програми

Гарант освітньої і професійної програми
(керівник проектної групи) Світлана БАБИЧ

(підпис)

Програму погоджено науково-методичною комісією
економічного факультету
назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна
Протокол від «26» серпня 2025 року № 1

Голова науково-методичної комісії економічного факультету

(підпис) Дар'я ЗАГОРСЬКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Ринок праці та соціальне партнерство» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
(назва рівня вищої освіти)

спеціальність 073 Менеджмент

освітня програма Менеджмент організацій

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою курсу є забезпечення найкращого оволодіння студентами теоретичним матеріалом з дисципліни «Ринок праці та соціальне партнерство» та набуття ними практичних навичок з дослідження: ринку праці, організації і планування праці, аналізу її ефективності на підприємстві, розвитку соціально-трудових відносин та соціального партнерства.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є

- оволодіння студентами теорії таких важливих економічних категорій і понять, як: соціально-трудова сфера, ринок праці, трудові ресурси, зайнятість і безробіття, продуктивність праці, нормування, організація і оплата праці, соціально-трудова відносини, соціальне партнерство, рівень життя, соціальна політика тощо;
- опанування формами і методами організації і нормування праці;
- застосування форм і систем організації оплати праці на підприємстві;
- практичне використання методів аналізу ефективності використання праці на підприємстві;
- вивчення і застосування міжнародного досвіду ефективного управління трудовою діяльністю.

1.3. Кількість кредитів: – денна форма навчання – 5;

1.4. Загальна кількість годин: – денна форма навчання – 150 годин;

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	год.
Лабораторні заняття	
0 год.	год.
Самостійна робота	
86 год.	год.
у тому числі індивідуальні завдання	
10 год.	год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свободи людини і громадянина України.

Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК 6. Здатність діяти соціально і свідомо.

ФК 10. Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації.

ФК 14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

ПРН 1. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина України.

ПРН 12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації

ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

1.8. Пререквізити: дисципліни, що передують вивченню «Ринок праці та СП»: організація управлінської та адміністративної діяльності, вступ до фаху, управління сталим розвитком, регіональна економіка, менеджмент, економіка суб'єктів господарювання.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Концептуальні основи ринку праці

Тема 1. Труд як об'єкт соціологічного дослідження

Предмет та зміст курсу. Взаємодія з іншими дисциплінами. Сутність та задачі труда, його соціальні аспекти. Соціологія труда. Соціальні взаємодії. Соціальна сфера та соціальні групи. Труд, як соціологічна категорія. Зміст труда. Характер труда. Класифікація труда. Трудові відносини.

Тема 2. Ринок праці в економічній системі

Ринок праці як підсистема ринкової економіки, його взаємозалежність з ринками капіталів, товарів та послуг, житла, інформації, землі, цінних паперів тощо. Поняття «ринок праці», «ринок робочої сили» та «ринок робочих місць». Сучасні умови виникнення та ефективного функціонування ринку праці. Елементи ринку праці: товар, попит, пропозиція, ціна робочої сили. Особливості товару «робоча сила». Кон'юнктура ринку праці.

Складові елементи механізму функціонування сучасного ринку праці: суб'єкти, об'єкти, інструменти та засоби впливу. Функції сучасного ринку праці: суспільного поділу праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча. Типи та види ринків праці.

Сегментація ринку праці за різними ознаками. Двоїстість ринку праці: первинний і вторинний ринки праці. Практичне значення двоїстості ринку праці. Гнучкий і жорсткий ринки праці. Класичний, неокласичний, кейнсіанський, монетарний, інституціональний та марксистський підходи до аналізу ринку праці. Особливості й етапи формування ринку праці в Україні

Тема 3. Населення і трудові ресурси суспільства

Населення як суб'єкт економічних та інших суспільних процесів і явищ. Відтворення населення, його природний, соціальний і механічний рух. Демографічна та соціальна мобільність населення. Структура і розміщення населення України. Поняття працездатності, працездатного населення, трудових ресурсів, економічно активного населення.

Соціально-економічна характеристика трудових ресурсів. Роль і місце трудових ресурсів в економіці України. Соціально-економічний поділ трудових ресурсів. Стан і структура трудових ресурсів. Методи прогнозування, планування, розрахунку потреби в трудових ресурсах. Джерела поповнення трудових ресурсів.

Розширене, просте, звужене відтворення населення, трудових ресурсів та індивідуальної робочої сили. Зміст та особливості фаз формування, розподілу і перерозподілу та використання робочої сили.

Людський капітал. Якість і конкурентоспроможність робочої сили. Інвестування в людський капітал індивідом, організацією, державою. Показники

використання трудових ресурсів. Регіональні особливості використання трудових ресурсів в Україні.

Тема 4. Зайнятість населення і безробіття

Поняття, види та форми зайнятості населення. Концепція повної та глобальної, примусової та добровільної зайнятості. Принципи державної політики зайнятості.

Державне регулювання зайнятості населення. Основні напрямки державної політики в галузі зайнятості населення. Активні та пасивні методи й заходи регулювання зайнятості. Програми сприяння зайнятості. Система органів і служб зайнятості. Законодавство України про зайнятість. Гнучкі форми зайнятості на підприємстві.

Підходи до визначення поняття та рівня безробіття. Види безробіття. Природна норма безробіття. Безробіття та інфляція. Соціально-економічна оцінка рівня безробіття. Причини неточного визначення рівня безробіття.

Визначення статусу безробітного та поняття «підходяща робота». Допомога у зв'язку з безробіттям. Зарубіжний досвід регулювання зайнятості населення.

Тема 5. Вартість робочої сили

Вартість робочої сили та її формування. Ціна робочої сили. Чинники, які впливають на величину вартості робочої сили. Споживчий бюджет та його види: фізіологічний, соціальний тощо. Споживчий бюджет, потреби населення і соціально-економічний розвиток.

Вартість життя та її показники. Види доходів, диференціація доходів. Доходи домашніх господарств (сімей). Грошові та натуральні доходи.

Структура вартості робочої сили. Заробітна плата (тарифний заробіток, посадовий оклад, преміальні виплати, надбавки, доплати).

Натуральні виплати (харчування, витрати на житло тощо). Витрати роботодавців на соціальне страхування. Внески на соціальне забезпечення, установлені законом.

Тема 6. Заробітна плата в ринкових умовах

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата, реальні доходи. Функції заробітної плати і принципи її організації. Джерела формування заробітної плати.

Формування доходів споживання і нагромадження. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками. Елементи організації заробітної плати. Тарифна система оплати праці та її елементи. Форми і системи оплати праці.

Почасова форма оплати праці та її системи. Умови їх використання. Відрядна форма оплати праці та її системи. Умови їх використання. Акордна і колективна (бригадна) системи оплати праці. Оплата праці керівників,

професіоналів, фахівців та технічних службовців. Схеми посадових окладів. Оплата праці державних службовців. Контрактна система оплати праці.

Економічне обґрунтування необхідності та ефективності преміювання різноманітних категорій працівників.

Тема 7. Продуктивність праці, фактори і резерви її росту

Визначення факторів підвищення продуктивності. Модель факторів продуктивності. Зовнішні та внутрішні фактори.

Класифікація факторів зростання продуктивності праці: матеріально-технічні, організаційно-економічні та соціально-психологічні, їх характеристика. Природні та суспільні умови, їх вплив на силу дії факторів підвищення продуктивності праці.

Вплив науково-технічного прогресу на основні моменти процесу праці (засоби праці, предмети праці, праця як доцільна діяльність). Основні напрями науково-технічного прогресу та їх вплив на підвищення, продуктивності праці. Удосконалення форм організації виробництва. Удосконалення організації праці. Удосконалення управління виробництвом. Удосконалення організаційних структур у виробництві. Перетворення державних підприємств в орендні, кооперативні, акціонерні, змішані, спільні з участю іноземного капіталу тощо.

Визначення резервів підвищення продуктивності праці. Взаємозв'язок факторів і резервів продуктивності праці. Резерви зниження трудомісткості продукції, їх склад. Резерви ефективнішого використання робочого часу. Методи виявлення і практичної реалізації резервів. Економічне обґрунтування заходів щодо використання резервів зростання продуктивності праці.

Розділ 2 Організаційні, економічні й соціальні компоненти процесу праці

Тема 8. Організація праці

Поняття організації праці. Основні напрями організації праці. Сутність і значення процесів суспільного поділу і кооперування праці, їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Поділ і кооперування праці на підприємстві, їх форми.

Організація й обслуговування робочих місць. Поняття робочого місця, робочої зони. Класифікація робочих місць. Особливості організації робочих місць робітників у різних типах виробництва. Спеціалізація й оснащення робочих місць. Планування робочих місць. Особливості організації робочих місць керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців. Основні функції обслуговування робочих місць, форми і системи такого обслуговування.

Значення й ефективність типового проектування організації робочих місць. Раціоналізація трудових процесів і управлінських процедур. Аналіз трудового процесу. Проектування прогресивних трудових процесів. Показники раціональності трудових процесів. Колективні форми організації праці. Поняття трудового колективу. Основні типи трудових колективів.

Умови праці. Фактори, що визначають умови праці на виробництві та їх значення для здоров'я і працездатності людей. Удосконалення умов праці. Державна система охорони праці в Україні. Суспільна й економічна ефективність заходів щодо вдосконалення організації праці.

Тема 9 Нормування праці як основа її організації

Методи розрахунку чисельності робітників (на основі трудомісткості, виробничої програми, за робочими місцями, нормами обслуговування, нормативами чисельності). Планування чисельності керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців (за типовими нормативами, нормами підпорядкованості та нормами навантаження). Визначення додаткової потреби у працівниках. Фонд оплати праці. Планування фонду заробітної плати за нормативами. Детальне планування фонду заробітної плати робітників за елементами його структури.

Нормативи планування витрат роботодавців на соціальне страхування, медичне обслуговування, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, соціально-побутове обслуговування, вихідну допомогу.

Тема 10 Взаємозв'язки і розрахунки показників праці

Мета і завдання аналізу і планування трудових показників. Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів. Інформаційне забезпечення аналізу і планування трудових показників.

Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці та витрат на робочу силу. Методика планування продуктивності праці за факторами. її зростання. Планування підвищення продуктивності праці на основі зниження трудомісткості продукції та поліпшення використання робочого часу.

Планування фонду заробітної плати керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців. Планування середньої заробітної плати і співвідношення темпів її підвищення з темпами зростання продуктивності праці.

Планування трудомісткості за окремими її видами і в цілому. План організаційно-технічних заходів — основа розрахунку планової трудомісткості.

Тема 11 Трудовий колектив як сфера реалізації трудового потенціалу

Трудовий потенціал та його показники. Компоненти трудового потенціалу. Фактори, що впливають на трудовий потенціал. Розширене відтворення населення, трудових ресурсів. Формування робочої сили: природне відтворення населення; організація професійної підготовки. Суть і завдання профорієнтації, її елементи. Види розподілу та перерозподілу трудових ресурсів. Показники використання трудових ресурсів. Умови і чинники підвищення ефективності використання трудових ресурсів суспільства.

Тема 12 Трудова адаптація робітника

Сутність та структура трудової адаптації. Елементи трудової адаптації. професійна адаптація. Соціально-психологічна адаптація. Організаційна адаптація. Культурно-побутова адаптація. Психофізіологічна адаптація.

Фактори трудової адаптації. Об'єктивні фактори. Суб'єктивні фактори. Стадії проходження трудової адаптації.

Тема 13 Трудовий конфлікт

Сутність трудового конфлікту. Його типи. Соціальна структура трудового конфлікту. Прояви трудових конфліктів в суспільстві та на підприємстві. Чинники виникнення конфліктів

Види конфліктної поведінки. Варіанти вирішення конфліктних ситуацій. Наслідки конфлікту.

Функції трудового конфлікту. Елементи конфлікту і їх вплив на кінцевий результат.

Тема 14 Система соціальних гарантій в сфері праці

Визначення соціального партнерства та його ролі в регулюванні соціально-трудових відносин. Мета та принципи соціального партнерства. Складові системи соціального партнерства та механізми її функціонування. Суб'єкти соціального партнерства. Особлива роль держави у регулюванні соціально-трудових відносин. Участь профспілок у регулюванні трудових відносин, сприянні зайнятості населення, забезпеченні соціального захисту працівників. Роль спілок роботодавців як виразників інтересів підприємців на ринку праці. Основні стратегії демократизації управління виробництвом. Правові та організаційні проблеми становлення системи соціального партнерства в Україні.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усь ого	у тому числі				Усь ого	у тому числі			
		л	п	інд	ср		л	п	інд	ср
Розділ 1. Концептуальні основи ринку праці										
Тема 1. Труд як об'єкт соціологічного дослідження	10	2	0		8					
Тема 2. Ринок праці в економічній системі	10	2	2	1	5					
Тема 3 Населення і трудові ресурси суспільства	10	2	2	1	5					
Тема 4. Зайнятість населення та безробіття	10	2	2	1	5					
Тема 5. Вартість робочої сили	10	2	2		6					
Тема 6. Заробітна плата в ринкових умовах	10	4	2	1	3					
Тема 7. Продуктивність праці, фактори та резерви росту	10	2	4	1	3					
Разом за розділом 1	70	16	14	5	35					
Розділ 2 Організаційні, економічні й соціальні компоненти процесу праці										
Тема 8. Організація праці	12	2	2	1	7					
Тема 9. Нормування праці	12	2	2	1	7					
Тема 10. Взаємозв'язок і розрахунки показників праці	12	4	4	1	3					
Тема 11. Трудовий колектив	12	2	2		8					
Тема 12. Трудова адаптація працівника	12	2	2	1	7					
Тема 13. Трудові конфлікти	10	2	2	1	5					
Тема 14. Система соціальних гарантій	10	2	4		4					
Разом за розділом 2	80	16	18	5	41					
Усього годин	150	32	32	10	76					

4. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Труд як об'єкт соціологічного дослідження	0	
2	Тема 2. Ринок праці в економічній системі	2	
3	Тема 3 Населення і трудові ресурси суспільства	2	
4	Тема 4. Зайнятість населення та безробіття	2	
5	Тема 5. Вартість робочої сили	2	
6	Тема 6. Заробітна плата в ринкових умовах	2	
7	Тема 7. Продуктивність, фактори та резерви росту	4	
8	Тема 8. Організація праці	2	
9	Тема 9. Нормування праці	2	
10	Тема 10. Взаємозв'язок і розрахунки показників праці	4	
11	Тема 11. Трудовий колектив	2	
12	Тема 12. Трудова адаптація працівника	2	
13	Тема 13. Трудовий конфлікт	2	
14	Тема 14. Система соціальних гарантій	4	
Разом		32	

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Вивчення наукової літератури та конспектування першоджерел до тем 1-14	25	
2.	Підготовка до виконання самостійної роботи за темою реферату (перелік додається)	25	
3.	Підготовка до підсумкового семестрового контролю за темами 1-14	36	
	Разом	86	

Теми рефератів самостійного вивчення для студентів денної та заочної форми навчання:

1. Ринок праці в економічній системі.
2. Формування ринку праці в Україні.
3. Сегментація ринку праці в Україні.
4. Нова інституціональна економічна теорія і ринок праці.
5. Демографічна ситуація в Україні та перспективи її розвитку.
6. Парадигма демографічної ситуації в Україні в контексті міжнародних досліджень.
7. Регіональні особливості розміщення населення в Україні.
8. Трудовий потенціал суспільства та його компоненти в системі факторів якості життя.

9. Вплив факторів природного, міграційного та економічного руху на динаміку економічно активного населення України.

10. Нова концепція зайнятості населення: сутність та значення для якісного розвитку економіки країни.

11. Шляхи мінімізації безробіття: міжнародний і вітчизняний досвід.

12. Джерела фінансування системи соціального захисту по безробіттю.

13. Державна політика зайнятості молоді в Україні.

14. Державне регулювання системи професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації зайнятих та безробітних.

15. Вплив інвестиційної політики держави на стан зайнятості населення.

16. Забезпечення зайнятості інвалідів.

17. Фактори і функції мобільності робочої сили.

18. Ефективність гнучких форм зайнятості на підприємстві.

19. Роль соціального захисту населення у процесах відтворення ресурсів для праці.

20. Макроекономічні проблеми регулювання заробітної плати в Україні.

21. Глибина диференціації працівників за рівнем заробітної плати в Україні та зарубіжних країнах.

22. Суть і соціально-економічне значення підвищення продуктивності праці.

23. Соціально-економічні та матеріально-технічні фактори підвищення продуктивності праці.

24. Шляхи підвищення продуктивності праці на основі використання європейських стандартів.

Вимоги до написання реферату.

Написання реферату ставить за мету отримання навичок науково-дослідницької роботи, в процесі якої студент має навчитись самостійно працювати з літературою, науковими публікаціями вітчизняних та зарубіжних вчених, узагальнювати отриману інформацію та логічно викладати свої думки з приводу того чи іншого питання.

Структура реферату має включати: вступ, у якому автор має розкрити актуальність обраної теми та основні завдання дослідження; основну частину, яка складається з двох-трьох розділів; висновки, що містять стисле викладення основних результатів роботи; список використаної літератури (перелік джерел надається в алфавітному порядку у відповідності з правилами бібліографічного оформлення).

Зміст роботи треба викладати стисло, лаконічно, не припускаючи повторень та непотрібних відступів від теми. Текст реферату має бути написаний чітким, розбірливим почерком без пропусків та скорочень слів або набраний на комп'ютері.

Загальний обсяг реферату 6-10 сторінок друкованого тексту з міжрядковим інтервалом 1,5; шрифт Times New Roman (Times New Roman Cyr) № 14 на аркушах паперу формату А-4. На сторінках залишаються поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє та нижнє – 20 мм. Номери сторінок проставляються

у верхньому правому кутку. Титульний аркуш вважається першою сторінкою і номер на ньому не ставиться.

Виступаючи з рефератом на семінарському занятті, студент має стисло обґрунтувати актуальність обраної теми, викласти суть питання, зосередити увагу на дискусійних та проблемних аспектах, висловити власне бачення можливостей розв'язання тих чи інших проблем. При цьому необхідно вільно володіти матеріалом, бути готовим надати повну та ґрунтовну відповідь на запитання викладача та студентів групи. Доповідь з реферату не повинна перевищувати 5-7хв.

Оцінюється правильно оформлений реферат, змістовний, логічно послідовний, з посиланнями на літературу в 5 балів.

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом передбачено підготовка студентів до написання контрольної роботи (здобувачів вищої освіти денної та заочної форми навчання). Варіанти завдань знаходяться в навчально-методичному комплексі дисципліни.

7. Методи навчання*

При викладанні дисципліни «Ринок праці та СП» для студентів економічного факультету, засвоєння ними навчального матеріалу й набуття практичних навиків використовуються наступні методи навчання.

Методи навчання, спрямовані на досягнення освітніх цілей:

- лекції спрямовані на поглиблення теоретичних уявлень щодо опанування основними концепціями управління та трактування різні точки зору, тобто це метод, за допомогою якого у словесній формі подається суть наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою (лектором викладається основний зміст програмного навчального матеріалу, студент повинен конспектувати той матеріал, на якому головну увагу акцентує лектор);

- практичні заняття (реалізуються кількома навчальними завданнями: засвоєння теоретичного матеріалу лекційного курсу; практичні роботи; перевірка виконання самостійних завдань) практичні методи навчання спрямовані на досягнення завершального етапу процесу пізнання, вони сприяють глибшому засвоєнню теоретико-методичного навчального матеріалу, формуванню практичних умінь і навичок, логічному завершенню пізнавального процесу стосовно конкретної теми, розділу;

- самостійна робота (виконується студентами в час після прослуховування лекції, перед практичними заняттями чи проміжного контролю - вдома, у бібліотеках, комп'ютерних класах тощо). Самостійна робота є основним способом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів: списки рекомендованих джерел і літератури, питання для самоконтролю, тести, пакети контрольних завдань, електронні версії лекцій тощо.

· консультація – форма індивідуальної роботи здобувача із викладачем, спрямована на вирішення труднощів, які виникли під час вивчення лекційного матеріалу та самостійної роботи, і за наявності бажання здобувача отримати більш поглиблене знання стосовно предмету навчальної дисципліни.

Ефективне навчання неможливе без широкого використання наочних методів. Вони зумовлені діалектичними закономірностями пізнання й психологічними особливостями сприймання. Наочні методи передбачають насамперед використання ілюстрації. Ілюстрація – метод навчання, за якого предмети й процеси розкриваються через їх символічне зображення (малюнки, схеми, графіки, таблиці та інше на слайдах презентацій під час проведення лекційних й практичних занять зі студентами та самостійної роботи).

8. Методи контролю

Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення загальної підсумкової оцінки з дисципліни.

Контроль та оцінювання за даною дисципліною включає: 1) поточний контроль знань у вигляді тестів, рефератів, презентацій, розв'язання задач; 2) контрольну роботу за двома розділами; 3) письмова відповідь на іспиті (підсумкова робота).

Основними завданнями контролю є: оцінювання рівня засвоєння студентами програмного матеріалу дисципліни на протязі семестру; мотивація студентів до систематичної активної роботи протягом семестру; інформування студентів про якість їхньої роботи з вивчення дисципліни.

У процесі контролю систематичності та активності роботи здобувачів оцінюванню будуть підлягати:

- відповіді, які надаються здобувачем в процесі експрес-контролю;
- активність і рівень знань в окремих питаннях дисципліни.

Якщо студент за будь-якої причини не має оцінки за контрольну роботу, він не може бути допущений до підсумкового контролю, і спочатку повинен буди здати пропущений поточний контроль.

Результати семестрового іспиту – виводиться за сумою балів, набраних студентом протягом семестру (з урахуванням самостійної роботи, поточного й проміжного контролю) та суми балів отриманих на іспиті, що дає змогу оцінити знання студентом усього курсу дисципліни.

9. Схема нарахування балів

для підсумкового семестрового контролю в формі екзамену
для денної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання																Разом	Екзаме н	Сума
Розділ 1							Розділ 2							Контрольні роботи, передбачені навчальним планом				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14	Кр.1	Кр.2			
1	2	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	1	1	20	20	60	40	100

T1, T2 ... T14 – теми розділів

для заочної форми навчання

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання														Разом	Екзаме н	Сума
Розділ 1							Розділ 2									
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	Т 13	Т 14			
20														60		40
2	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2			

T1, T2 ... T14 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку, або екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 30 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи, індивідуального завдання.

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Вивчення курсу супроводжується проведенням поточного та підсумкового контролю за якістю отриманих здобувачами знань.

Поточний контроль знань складається з активної роботи студента під час практичних занять у вигляді індивідуальних відповідей, рішення завдань, виступу з рефератами, презентаціями. За підсумками студент може набрати до 20 балів (3 - дуже активна робота, 2 самостійне рішення задач, 5 - за вдалий виступ з доповіддю чи рефератом). Отримані таким чином бали йдуть у залік до відповідного оцінювання за розділом 1 (10 балів), та розділом 2 (10 балів). Також

додатково враховується присутність студента на лекційних та практичних заняттях. Отже, студент, який активно працює в аудиторії, має змогу отримати 20 балів в загальну кількість, яку він отримає у продовж семестру.

Для заочної форми навчання поточний контроль здійснюється у системі MOODL у тестовій формі за першим та другим розділом (20+20).

Контрольна робота є письмовою роботою студента, яка охоплює вже вивчений матеріал першого та другого розділу. Він складається з 5 тестових питань закритої і 5 відкритої форми з одним або декількома варіантом відповіді (1 бали за кожну вірну відповідь, 0 - за невірну), та двох задач (максимум 10 балів). Таким чином *максимальна кількість балів, яку можна отримати: $5+5+10=20$ балів.*

Для денної форми навчання передбачається 2 контрольних роботи, для заочної форми 1 контрольна робота.

Таким чином *максимальна кількість балів, яку можна отримати продовж семестру:*

Для денної форми навчання $20+20+20=60$ балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю у формі екзамену

Підсумкова робота є письмовою роботою кожного студента, та складається з 4-х типів завдань:

- завдання 1 - дати розгорнуту відповідь на поставлене питання - максимальна оцінка завдання -10 балів;
- завдання 2 - розкрити зміст 5 наведених понять (кожна найбільш змістовна відповідь - 2 бали) - максимальна оцінка завдання 10 балів;
- завдання 3 - п'ять тестових питань закритої форми з одним або декількома вірними варіантами відповіді (кожна вірна відповідь - 2 бали) - максимальна оцінка завдання 10 балів.
- завдання 4 – розв'язання задачі, що оцінюється в 10 балів.

Таким чином *максимальна кількість балів, яку можна отримати на підсумковому завданні: $10+10+10+10=40$ балів.*

Загальні критерії оцінювання:

90 – 100 балів: здобувач вищої освіти демонструє сформованість дисциплінарних компетенцій на підсумковому рівні, виявляє всебічне, систематичне і глибоке знання навчального матеріалу, засвоїв основну літературу і знайомий з додатковою літературою, рекомендованою програмою, вміє вільно виконувати практичні завдання, передбачені програмою, вільно оперує набутими знаннями, вміннями, застосовує їх у ситуаціях підвищеної складності.

70 - 89 балів: здобувач вищої освіти демонструє сформованість дисциплінарних компетенцій на середньому рівні: основні знання, вміння освоєні, але допускаються незначні помилки, неточності, труднощі при аналітичних операціях, перенесення знань і умінь на нові, нестандартні ситуації.

50 - 69 балів: здобувач вищої освіти демонструє сформованість дисциплінарних компетенцій на базовому рівні: в ході контрольних заходів

допускаються значні помилки, виявляється відсутність окремих знань, умінь, навичок за деякими дисциплінарними компетенціями, здобувач вищої освіти відчуває значні труднощі при оперуванні знаннями та вміннями при їх перенесенні на нові ситуації.

1 - 49 балів: здобувач вищої освіти демонструє сформованість дисциплінарних компетенцій на рівні нижче базового, проявляється недостатність знань, умінь, навичок.

10. Рекомендована література

1. Walwei U. Digitalization and structural labor market problems: The case of Germany. ILO Research Paper. 2016. No. 17. P. 1–31.

2. Grass K., Weber E. The Debate on Digitalisation and the Labor Market in Europe. IAB-Discussion Paper. 2016. P. 7–71.

3. Frey C. B., Osborne M. A. The future of employment: how susceptible are jobs to computerisation? Technological Forecasting and Social Change. 2017. Vol. 114, Issue C. P. 254–280.

4. Лібанова Е. М. Проблеми розвитку ринку праці в контексті соціальної політики України, загроз та викликів XXI століття. Ринок праці та зайнятість населення. 2012. № 2. С. 41–45.

5. Колот А. М., Герасименко О. О. Новітні глобальні тенденції у сфері зайнятості і доходів та їх вплив на соціальну нерівність. Соціально-трудові відносини: теорія та практика. 2018. № 1. С. 6–33.

6. World Population Prospects: The 2017 Revision. URL: https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/files/wpp2017_keyfindings.pdf 7. Skills supply and demand in Europe: Medium-term forecast up to 2020. URL: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3052> 8. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

9. Better Skills, Better Jobs, Better Lives: A Strategic Approach to Skills Policies. Publishing, 2012.

10. The Future of Jobs. Employment, Skills and Workforce Strategy for the Fourth Industrial Revolution // World Economic Forum. 2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Future_of_Jobs.pdf

11. World Investment Report 2018: Investment and New Industrial Policies // UNCTAD. 2018. URL: <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=2130>

12. The United Nations Creative Economy Report 2013 Special Edition. URL: <https://en.unesco.org/creativity/publication/creative-economy-report-2013>

13. Factors for Enabling the Creative Economy // World Economic Forum. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_2016_WhitePaper_Enabling_the_Creative_Economy.pdf

14. World Employment and Social Outlook: Trends 2018. International Labour Office. Geneva : ILO. 2018. P. 81.
15. Digital in 2017: Global Overview. URL: <https://wearesocial.com/blog/2017/01/digital-in-2017-global-overview>
16. ETF database. 2017. URL: <http://etfdb.com/history-of-the-s-and-p-500/#2000>
17. Dogs of the Dow. 2017. URL: <http://www.dogsofthedow.com/largest-companies-by-market-cap-mc.htm>
18. Kenney M., Zysman J. The Rise of the Platform Economy. Issues in Science and Technology. 2016. № 3. URL: <https://issues.org/issue/32-3/>
19. Jobs Lost, Jobs Gained: Workforce Transitions in a Time of Automation // Report McKinsey Global Institute. 2017. URL: <https://www.mckinsey.com/~media/McKinsey/Global%20Themes/Future%20of%20Organizations/What%20the%20future%20of%20work%20will%20mean%20for%20jobs%20skills%20and%20wages/MGI-Jobs-Lost-Jobs-Gained-Report-December-6-2017.ashx>
20. Key Issues For Digital Transformation In The G20 // OECD. 2017. URL: <https://www.oecd.org/g20/key-issues-for-digitaltransformation-in-the-g20.pdf/>
21. Laberis B. 20 Eye-Opening Cybercrime Statistics. URL: <https://securityintelligence.com/20-eye-opening-cybercrimestatistics/>
21. Грішнова О.А., Савченко О.О. Фріланс: нові можливості і проблеми реалізації трудового потенціалу. Ринок праці та зайнятість населення. 2016. № 1. С. 8–12.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Сайт Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (ДП «УкрНДНЦ») <http://uas.org.ua/ua/news/dk-004-2008-ukrayinskiy-klasifikator-normativnih-dokumentiv/>
2. Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка, пров. Короленка, 18.
E-mail: ls@korolenko.kharkov.com, <http://korolenko.kharkov.com>
3. Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, вул. Кооперативна, 13/2. E-mail: director@library.kharkov.ua, <http://www.library.kharkov.ua>
4. Демографічна та соціальна статистика / Ринок праці / Зайнятість та безробіття. https://ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/rp.htm

Додаток 1

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни _____
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 20_____/20_____ н. р.

Заступник декана _____ факультету з навчальної роботи

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.

Голова науково-методичної комісії _____ факультету

_____
(підпис) (прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 20 ____ р.